

Món de la vida (*Lebenswelt*)

JOAN GONZÁLEZ GUARDIOLA

Societat Catalana de Filosofia

Carrer del Carme, 47

08001 Barcelona

phaenom11@hotmail.com

Article rebut el 14 de gener de 2012 i acceptat el 14 d'abril de 2012

Resum: MÓN DE LA VIDA: *Lebenswelt*. Com a concepte, presenta un antecedent important en l'expressió «món natural», ja emprada habitualment per alguns autors del positivisme empiriocriticista (Ernst Mach, Richard Avenarius). Husserl l'empra per primera vegada en un annex al § 64 d'*Ideen II*, tot i que no és fins a les obres dels anys 20 que el concepte comença a jugar un paper més ampli que el del contrast entre l'actitud en la qual hi ha teories i la situació prèvia a la constitució de qualsevol teoria. L'exposició més completa la trobem a *La crisi de les ciències europees i la fenomenologia transcendental* (1936). És una convenció acceptada comunament entre els intèrprets (i amb suport en el propi text husserlià) distingir entre «conceptes provisionals» de món de la vida (nosaltres preferiríem anomenar-los, simplement, «pre-transcendentals») i «conceptes transcendentals» del món de la vida, tot i que la principal diferència entre ambdós tipus de sentits la juga el tombant d'actitud cap al mateix fenomen del món. Amb el concepte de «món de la vida» pretén Husserl copsar l'àmbit en què l'ésser humà ja sempre s'està movent i vivint, previ a la més rudimentària de les formes de teoria, construcció intel·lectual, ideologia, etc. Respecte a aquest àmbit es pretén, gràcies a la fenomenologia transcendental, realitzar un acte reflexiu que constitueixi una teoria de com es dona el món anterior a tota teoria. L'estatut d'aquest «des d'on» es realitza aquesta «teoria sobre el món de la vida anterior a tota teoria» es presentarà, doncs, ple de dificultats que una fenomenologia concebuda com a ciència haurà d'afrontar.

MÓN DE LA VIDA: *Lebenswelt*, mundo de la vida, lifeworld, monde de la vie, mondo della vita, mundo da vida.

Paraules clau: Substrucció, Confluència, Horitzó, Sòl, Fundació, Objectivitat, Ontologia, Eidètica, Donació, Cos.

Abstract: Lifeworld (Lebenswelt)

As a concept, presents an important precedent in the expression «natural world», as commonly used by some authors of empiriocriticist positivism (Ernst Mach, Richard Avenarius). Husserl uses for the first time in an annex to § 64 of *Ideen II*, although is not since the work of the 20s when the concept starts to play a larger role than the contrast between the attitude in which there are theories and the situation prior to the formation of any theory. The most complete exhibition can be found in *The Crisis of European Sciences and Transcendental Phenomenology* (1936). It is a commonly accepted convention among the interpreters (and with support in Husserl's own text) to distinguish between «provisional concepts» of lifeworld (we prefer to call them simply «pre-transcendental») and «transcendental concepts» of lifeworld, although the main difference between both senses plays the turn of attitude toward the phenomenon of the world. With the concept of «lifeworld» Husserl tries to capture the area in which human beings are always already moving and living, before the most rudimentary forms of theory, intellectual construction, ideology, etc. . On this level it is intended, therefore, through transcendental phenomenology, an act that constitutes a reflexive theory of how the world gives to us before all theory. The status of the place in which this «theory about the lifeworld above all theory» is made is, then, full of difficulties conceived phenomenology as a science.

Keywords: Substruction, Confluence, Horizon, Ground, Foundation, Objectivity, Ontology, Eidetics, Gift, Body.

El concepte «món de la vida» (*Lebenswelt*) és un dels conceptes més originals i fructífers de l'escola fenomenològica. Tot i que se l'acostuma a vincular a *La crisi de les ciències europees i la fenomenologia transcendental* (1936), el cert és que té una gènesi força lenta en els textos de Husserl abans de fer-hi la seva aparició estel·lar, i sembla que la sort que va tenir el concepte en la història de la fenomenologia en concret, i de la filosofia en general, prové de la seva capacitat per respondre a una situació espiritual de malestar que s'arrossegava a partir dels avenços espectaculars de la ciència compresos entre el 1880 i el 1920.

La primera aparició del concepte «món de la vida» a la fenomenologia de Husserl té lloc a un annex al § 64 d'*Idees II*, el paràgraf que tanca l'obra i que porta com a títol «Relativitat de la naturalesa, caràcter absolut de l'esperit»¹. Aquí Husserl afirma que naturalesa i esperit (*Natur und Geist*) no són conceptes regionals simètrics, sinó que, mentre que la naturalesa és relativa i dependent de l'esperit, l'esperit és en algun sentit absolut i irrelatiu: «Els subjectes no poden dissoldre's en l'ésser naturalesa, ja que aleshores mancaria el que dona sentit a la naturalesa. La naturalesa és un camp de relativitats omniabastadores i pot ser-ho perquè aquestes sempre són relatives a un absolut, que porta per això totes les relativitats: l'esperit»². Per explicar aquesta relativitat de la naturalesa i aquest caràcter absolut de l'esperit, Husserl emprà a l'apèndix XIII l'expressió «subjecte vivent» (*lebendiges Subjekt*), tot fent referència al món en el qual es mou realment aquest subjecte. Aquí apareix per primera vegada el terme «món de la vida», i apareix sense massa distinció respecte a la utilització que Husserl està fent d'altres conceptes que tenen una funció similar i respecte als quals podria ser intercanviable, com per exemple «món circumdant» (*Umwelt*), «món de l'experiència» (*Erfahrungswelt*), o «concepte natural de món» (*natürlicher Weltbegriff*)³. El tret comú a la utilització de tots aquests conceptes, entre els quals no destaca de manera especial el concepte de «món de la vida», és la seva contraposició a la visió objectivant i naturalista amb la qual les ciències naturals tendeixen a tractar aquest «subjecte vivent»⁴. El tema capital de la *Krisis* està, doncs, anunciat ja aquí amb fermesa. Però no es pot dir, en cert sentit, que sigui un tema

1. Hua IV, § 64: *Relativität der Natur, Absolutheit des Geistes, Beilage XIII*.

2. *Ibid*, p. 297.

3. El concepte «món natural» l'havia emprat ja Husserl a *Idees I*, fins i tot per oposar-lo al món aritmètic, en un exemple (veg. Hua III, § 28, p. 59).

4. La primera frase on Husserl emprà la paraula *Lebenswelt* enmig de tot aquest camp semàntic seria la següent: «A la ciència de la naturalesa, malgrat explorar el tot de les realitats (*Realitäten*), se li escapa el món de la vida de les persones (*die Lebenswelt der Personen*); a aquest no el toca la més subtil teoria científic-natural, precisament perquè la direcció temàtica intel·lectual de l'investigador de la naturalesa que investiga la realitat de la vida, prové d'un corrent (*Ström*) teòric que l'abandona de bell antuvi, i només hi retorna en la forma de la tècnica i de qualsevol altra aplicació científic-natural en la vida» (Hua IV, Annex XIII, p. 374).

nou, ni en la redacció de la *Krisis*, ni tan sols quan Husserl el tracta per primer cop a *Idees II*. Husserl mateix ha assenyalat més d'un cop explícitament en converses privades el deute que guardava, en el tractament d'aquesta qüestió, amb l'obra d'alguns autors del positivisme empiriocriticista, especialment amb Avenarius⁵; i fins i tot retreia a Heidegger que, en el seu tractament de la qüestió del món natural, no el cités mai ni a ell mateix ni a Avenarius⁶. La temàtica de la manca de concordança entre el món tal i com és viscut i experimentat i el món tal i com és explicat a través de la metodologia de la ciència (especialment de les ciències naturals) era una temàtica que estava en l'aire intel·lectual de la filosofia alemanya almenys des de finals del segle XIX. Podem situar-la, de fet, en els primers intents de respondre teòricament a la crisi interna del model mecanicista imperant en les ciències naturals en general (de manera força intensa en la física), i de manera més específica, a la crisi de l'aplicació d'aquest mecanicisme a la psicologia. És aquesta crisi de l'explicació mecanicista aplicada, amb caràcter més concret, als processos tant fisiològics com psicològics del coneixement, la que tindrà més influència en la prehistòria del concepte «món de la vida»⁷. Husserl té accés directe a totes aquestes polèmiques a través del seu mestre, Carl Stumpf, que més tard fundarà i dirigirà l'Institut de Psicologia de Berlín⁸. De tota manera, aquesta crítica a l'explicació objectivista i objectivant que les ciències naturals duen a terme sobre la vida humana, no acabà de cristal·litzar mai, en els antecessors de Husserl, en una teoria completa. Es presenta més aviat com un conjunt dispers de crítiques a l'explicació mecanicista a mesura que aquesta es va esgotant en diversos àmbits de l'estudi de la percepció

5. Especialment amb *Kritik der reinen Erfahrung* (1888-1890); i *Der menschliche Weltbegriff* (1891).
6. Així, per exemple, en una conversa entre Husserl i Hans Reiner de l'any 1931; *vid. Conversations avec Husserl et Fink*, Dorion Cairns, XLI, 31/12/1931, p. 153.
7. La història de les desavinences entre model «mecanicista» i model «organicista» en teoria de la percepció arrenca de la polèmica entre Hermann Helmholtz i Ewald Hering per explicar els processos configuradors de la fisiologia de la percepció visual. Helmholtz publica la seva teoria mecanicista de la visió l'any 1868 (*Die neueren Fortschritte in der Theorie des Sehens*), i les respostes d'Ewald Hering es publiquen l'any 1874 (*Zur Lehre vom Lichtsinn*), i 1879 (*Der Raumsinn und die Bewegung*). En bona mesura, aquesta primera polèmica entre models d'explicació de la percepció visual serà la impulsora de l'aparició de l'escola de la Gestalt, que tindrà també la seva influència en Husserl, ja en les mateixes *Investigacions lògiques* (veg., per exemple, l'ús que fa Husserl de les «propietats objectives de relació» (*relative gegenständliche Beschaffheiten*), com per exemple «ser un centre», «ser un límit», «tallar una superfície», en l'explicació de la percepció, i que no són altra cosa que el que els psicòlegs berlinesos de la *Gestalt* anomenaven «unitats visuals»; veg. *LU*, VI § 9, A-510). Per a la polèmica Helmholtz-Hering com a configuradora de la polèmica gestàltica entre models mecanicistes i organicistes de la percepció, *vid. ASH*, 1995.
8. Husserl estudia amb Stumpf mentre aquest és professor a la universitat de Halle, entre els anys 1884 i 1888. El 1894 Stumpf es desplaça a Berlín, però aquesta separació no evitarà que Husserl li dediqui les seves *Investigacions Lògiques* (1900).

humana⁹. D'aquí la referència habitual de Husserl a Avenarius, en el qual troba almenys un intent de tematització d'aquest conjunt de crítiques en un sol tractament més o menys unificat¹⁰. Husserl atribueix a Avenarius el primer intent d'una descripció pura d'allò realment «trobat» (*Vorgefundenes*), sense fer cap «teoria», allunyat de totes les conviccions teorètiques: descripció d'allò donat exactament com és donat, abans de qualsevol teoria¹¹. Però Avenarius es queda només en aquesta idea, i no la desenvoluparia temàticament¹².

Amb tot, en aquestes primeres exposicions del mateix Husserl (com per exemple, la primera anteriorment comentada a *Idees II*) sobre el concepte de «món de la vida», no trobem encara tampoc una teoria pròpia i unitària sobre la desavinença entre el món tal i com és experimentat en el viure humà i el món tal i com les ciències diuen que és. El concepte de «món de la vida» és, en aquests primers tempteigs, una forma més que pren en Husserl el concepte de «món natural», que no era gens estrany a filòsofs com Avenarius o Ernst Mach, i és intercanviable, en les seves primeres aparicions, amb «món quotidià» o «món de l'experiència». Podem parlar, doncs, d'un sentit primer, o «pretranscendental», de «món de la vida», que prepararia el concepte tècnic, tal i com és presentat a la *Krisis*, i que s'obriria, mitjançant els conceptes d'«horitzó» i de «sòl fonamental», a una teoria específica i transcendental del «món de la vida»¹³. De tota manera, aquesta distinció entre un sentit pretranscendental i un sentit

9. Es pot seguir el mateix trajecte respecte a la crítica de la percepció auditiva, per exemple, en la crítica que Stumpf porta a terme contra l'explicació mecanicista de Helmholtz dels processos auditius (Helmholtz, *Die Lehre von den Tonempfindungen*, 1868); veg. aquesta crítica a la monumental obra, dirigida per Carl Stumpf, *Tonpsychologie* (1883), obra que és en bona mesura l'origen de la futura escola berlinesa de la Gestalt.
10. Tenim constància que Husserl va estudiar l'obra d'Avenarius de forma intensa en els anys 1899 i 1902, segons relata K. Schuhmann a *Husserl-Chronik*. M. Sommer creu que la utilització que fa Husserl del concepte del «Jo» i del «cos viu» (*Leib*) com a «centre d'un entorn» és deutora de les descripcions d'Avenarius a *Der menschliche Weltbegriff* (veg. *Husserl und der frühe Positivismus*, Klostermann 1985, p. 268 i ss). Un bon estudi sobre la recepció husserliana d'Avenarius és J.F. Lavigne 2005.
11. El text important sobre la recepció husserliana d'Avenarius és el *Beilage XXII* de les lliçons del semestre d'hivern de 1910-1911, *Grundprobleme der Phänomenologie* (editades a Hua XIII, *Zur Phänomenologie der Intersubjektivität*). En aquest annex Husserl explica el que l'acosta, però també el que l'allunya, de la concepció d'Avenarius de la descripció d'allò donat.
12. Hua XIII, *Beilage XXII*, p. 199: «Avenarius comença a descriure, però no troba la reducció fenomenològica pura, els diferents camps de les coses trobades, l'immanent trobat en el sentit de la dada ingredient (reell) de consciència, d'allò noemàtic i noètic,... No descobreix la diferència entre allò trobat en el sentit d'allò que apareix i és posat en el mode perceptiu, i allò trobat en el sentit d'allò immanent ingredient i captat en percepció immanent, etc. El començament és, a Avenarius, bo, però es queda estancat».
13. Seguim, en això, les indicacions de STEINBOCK, 1995.

més tècnic o específic no presenta un tall pronunciat en els propis escrits de Husserl. No es tracta que un sentit tècnic substitueixi un sentit més provisional: no hi ha substitució, sinó tractaments temàtics específics del concepte que el van perfilant i li van afegint matisos de profunditat. A la *Krisis*, moltes vegades, quan es parla de «món de la vida», es fa en algun dels sentits pretranscendentals que podríem trobar en altres textos anteriors, com el comentat d'*Idees II*, o com els del volum de les lliçons sobre la intersubjectivitat (*Hua XIII*). Per tant, preferim l'expressió «aprofundiment temàtic» en el concepte, a mesura que es van conquerint noves àrees d'aplicació i nous interessos teòrics específics, que no pas la paraula «evolució»: no és el cas que els sentits nous del concepte a la *Krisis* corregeixin o substitueixin els sentits provisionals anteriors, sinó que els reubiquen, els contextualitzen de nou, en nous àmbits de problemes més amplis. Intentarem mostrar aquestes qüestions a continuació, distingint els sentits que es poden trobar a la paraula *Lebenswelt* en els textos de Husserl:

Distingirem, com hem dit, un sentit «pretranscendental» del concepte de món de la vida, diferenciat d'un sentit posterior, que contextualitzarà al seu torn el primer, que anomenarem «transcendental». A la seva vegada, el sentit pretranscendental del món de la vida serà analitzat en els elements diferenciabls que el constitueixen.

1. Conceptes pretranscendentals

a/ El món de la vida com el d'allò primerament intuïtiu: Segons aquest sentit, amb «món de la vida» designem l'àmbit d'una prioritat del món de la vida quotidiana respecte del món de les substruccions¹⁴ lògico-teorètiques i les transformacions idealitzants. El món de la vida, segons aquest sentit, és el «sòl constant de validesa»¹⁵, tant pels homes pràctics en el seu heur-se-les quotidià amb els afers del món, com pels homes de ciència. La prioritat de la intuïció merament subjectiu-relativa del món de la vida ho és fins i tot respecte de l'anàlisi de les «dades immediatament donades de la sensació», en tant que aquestes estan mediatades per l'actitud del científic, que les aïlla i les selecciona analíticament¹⁶. Aquest primer concepte de «món de la vida», en clau epistemològica, s'entén quan Husserl el contraposa a allò derivat d'ell, el món de les substruccions teòrico-

14. El concepte de «*Substruktion*» és un neologisme que encunya Husserl amb el significat de «posar a sota»; mitjançant els processos de substrucció, les ciències posen «a sota» d'allò immediatament donat construccions teòriques que acaben amagades a la consciència quotidiana, que les incorpora com a pròpies, com quan, per exemple, davant de l'experiència de l'esgotament físic, enunciem «em falta oxigen». Evidentment, la vivència no és de manca d'oxigen, és de cansament, però el concepte científic d'«oxigen» ja roman «posat a sota» de l'experiència, i acaba esdevenint fins i tot expressió lingüística que denota una situació del propi món de la vida quotidiana.

15. *Hua VI*, § 33, p. 124: «*der ständige Geltungsboden*».

16. *Hua VI*, § 34, a), p. 127.

lògiques. El concepte de «substrucció» té aquí la seva importància: les ciències substrueixen quelcom al món de la vida per constituir la seva objectivitat. Allò que substrueixen és «quelcom en principi no perceptible (*Wahrnehmbar*), en el seu propi ésser en principi no experimentable (*Erfahrbar*)»¹⁷, que constitueix l'ésser del món objectiu o verdader. En canvi, allò subjectiu-mundà-vital (*lebensweltlich Subjektives*) és caracteritzat per la seva experienciabilitat real. Una de les tasques principals de la ciència del món de la vida consistirà precisament en explicitar la connexió entre el món de la vida en tant que intuïtiu i les construccions científiques en tant que no-immediatament intuïtives.

b/ *El món de la vida com a fonamentació de sentit (Sinnesfundament)*. La prioritat del món de la vida respecte al món objectiu de les ciències naturals no és només una prioritat, en el sentit d'una anterioritat constant de l'àmbit d'allò immediatament intuït, sinó que Husserl l'entén com una prioritat de fonamentació¹⁸. El món de la vida, amb les seves valideses prelògiques de diversa forma, fonamenta (*gründet*) les veritats lògiques i teòriques. Per tant, en la mesura en què les valideses del món de la vida fonamenten tota la resta, el seu valor no és inferior, sinó superior¹⁹. Però el sentit d'aquesta «fonamentació» no està exempt de problemes d'interpretació. Per una banda, Husserl la presenta a partir del *contrast* entre el món de la vida fonamentador i el món objectiu científic fonamentat²⁰. Aquest acte de fonamentació respecta la diversitat regional dels àmbits de coneixement, com ho mostra el fet que les veritats del món de la vida són perceptibles i experienciables, i les substruccions del món objectiu científic no són en principi ni perceptibles ni experienciables. El fet que les veritats del món objectiu científic estiguin fonamentades en el món de la vida no dissol el contrast entre els dos mons, sinó que per una banda, Husserl sembla voler mantenir aquesta relació de contrast. Les teories i les construccions lògiques no són coses en el mateix sentit que les pedres, els arbres o les cases²¹. No obstant això, el món de la vida engloba també, d'alguna manera, les ciències, en tant que aquestes són rendiments de l'activitat humana en el món²². En un sentit més general, les ciències

17. *Hua* VI, § 34, d), p. 130.

18. *Hua* VI, § 9, h), p. 48.

19. *Hua* VI, § 34, a), p. 127.

20. *Ibid.*; «La idea d'una veritat objectiva és, en el seu sentit ple, determinada anteriorment per contrast amb la idea de veritat de la vida pre- i extra- científica».

21. *Hua* VI, § 34, e), p. 132 i ss: «Les seves teories, les configuracions lògiques, no són certament coses del món de la vida com pedres, cases, arbres. Són totalitats lògiques i parts lògiques a partir d'elements lògics últims. Per dir-ho amb Bolzano, són "representacions en si", "proposicions en si", conclusions i demostracions "en si", unitats de significació ideals, la idealitat lògica de les quals determina el seu *telos* "veritat en si"».

22. Vegeu *Hua* VI, § 33, p. 125. Aquí s'assenyala també l'existència del món de la vida *abans* de l'existència de les ciències objectives, amb el qual s'obre una certa paradoxa en la seva gènesi: el món de la vida és ontològicament primari, però històricament la seva

objectives acaben confluint (*einströmen*) en la unitat del món de la vida com una part d'ell, amb la resta de construccions de la cultura, com l'estat, les relacions socials, etc²³. Aquesta inclusió acaba fent dels elements «no experienciables», és a dir, de les substruccions científiques objectivants, objectes d'un «pensament pur» que recull sota si mateix el pensar lògic i la intuïció del món de la vida²⁴. A les lliçons de 1927 sobre *Natur und Geist*, Husserl havia arribat més enllà d'aquest «pensament pur», i havia afirmat que les ciències objectives pertanyen al conjunt del món en tant que món de l'experiència pura²⁵. Però Husserl mateix reconeix el caràcter problemàtic d'aquesta inclusió del món objectiu de les ciències naturals en el si del món de la vida²⁶. El problema consisteix en el fet que la inclusió del món de l'objectivitat científica en el món de la vida pot semblar impregnar-lo del següent caràcter estructural d'aquest: el seu caràcter subjectiu-relatiu.

c/ El món de la vida com a àmbit subjectiu-relatiu. Mitjançant la inclusió del món de l'objectivitat científica en el món de la vida s'ha aconseguit presentar una ciència completa del món de la vida, que té com a objectes tant els objectes intuïts en la primera experiència del món com allò substruït en les predicacions lògico-formals de les ciències objectivants. Però, amb això, hem integrat aquestes predicacions lògico-formals, i el seu estatus epistemològic, a la seva condició d'un rendiment humà. La seva condició com a rendiment humà ens situa la ciència com una tasca col·lectiva

tematització és molt tardana en la història humana, i precisa del desenvolupament de les ciències objectives per a ser trobat com a tema i per al seu tractament temàtic específic, ja que la primera consideració del món de la vida es dona com a *contrast* amb les objectivitats científiques.

23. El concepte de «confluència» és metodològicament important en la teoria de la *Lebenswelt*, i apareix lligat a l'aplicació de l'epokhé i la reducció fenomenològica (veg. *Hua* VI, § 36, p. 141: «Tot això, considerat humanament, són característiques de la vida humana i habitualitats humanes, i tot això es troba en el marc del món de la vida cap al qual tots els rendiments conflueixen i del qual constantment formen part tots els éssers humans, totes les activitats productives i capacitats»; veg. també *Hua* VI, § 59, p. 213 i ss.
24. Vegeu *Hua* VI, § 34, f), p. 137: «Aquí sorgeix l'aparició inextirpable d'un pensament pur que, en tant que pur, despreocupat de la intuïció, ja tindria la seva veritat evident i fins i tot la seva veritat sobre el món, aparició que qüestiona el sentit i la possibilitat de l'"abast" de la ciència objectiva».
25. Aquestes lliçons es troben a *Hua* XIV, *Zur Phänomenologie der Intersubjektivität, Zweiter Teil*, vid. per exemple, *Hua* XIV, p. 397. Steinbock nota que la tendència de Husserl a incloure els elements predicatius i lògico-formals sota la categoria d'«experiència», i per tant com a elements integrants de la teoria del món de la vida, cal arrencar-la des del descobriment, a la sisena Investigació Lògica, de la intuïció categorial, segons la qual, superant la tradicional distinció entre sensibilitat i enteniment, el concepte d'«intuïció» s'aplica no només a l'àmbit de la percepció, sinó a l'àmbit de l'experiència proposicional i predicativa en general (veg. Steinbock, 1995, p. 91).
26. Vegeu *Hua* VI, § 34, e), p. 133: «Arribem a una situació incòmoda»; «Contrast i unió indissoluble ens porten cap a una reflexió posterior, que cada vegada ens produeix dificultats més penoses» (p. 134).

en el si d'una societat determinada, que fan uns homes amb interessos determinats, i en la forma d'un conjunt d'hàbits determinats, etc.²⁷. La ciència és un quefer quotidià entre d'altres, considerada des de la perspectiva del món de la vida: els homes científics tenen el seu horari de treball estipulat, de la mateixa manera que el té qualsevol altre treballador²⁸. Per altra banda, la ciència no és només un rendiment humà entre altres rendiments humans *dins* d'una societat determinada; és també un rendiment humà respecte d'*altres* societats determinades²⁹. Això implica, d'entrada, cert rebaixament de l'«objectivitat» del món científico-objectiu: aquest és resituat en el «mer (*bloss*) món de la vida subjectiu-relatiu»³⁰. El nostre món de la vida apareix com un de particular entre d'altres, amb la qual cosa el concepte de món de la vida s'obre a una possible pluralitat, i fins i tot relativisme, almenys en aquest estadi de la recerca. Però Husserl mateix assenyala que aquestes paradoxes són tan sols provisionals, i que trobaran la seva resolució posterior³¹. Aquesta resolució troba dues vies: una que s'obre cap a l'adopció de l'actitud transcendental i de les reduccions, i una altra que s'obre a una ontologia del món de la vida tal i com és donat en l'actitud natural i ingènua anterior a l'epokhé. En tant que aquesta darrera ontologia apriorica es mou encara dins dels conceptes provisionals (entenen ara per aquests aquells previs a l'obertura de l'actitud transcendental)³², comencem per aquesta:

d/ El món de la vida com una estructura essencial. L'Eidos del món. Husserl afirma que per molt relatiu i subjectiu que sigui el món de la vida, aquest té sempre la seva estructura general³³. Mitjançant la variació eidètica, puc obtenir l'estructura comuna a tots els mons de la vida subjectiu-relatius; l'eidos pur del món. En aquest món, evidentment, no hi viu ningú; és el món de les estructures eidètiques comunes a tots els mons de

27. *Hua* VI, § 35, p. 141.

28. *Hua* VI, § 35, p. 139.

29. *Hua* VI, § 36, p. 142.

30. *Hua* VI, § 34, e), p. 133.

31. *Hua* VI, § 33, p. 126.

32. *Hua* VI, § 51, p. 176. Husserl es mostra una mica ambigu sobre l'estatut d'aquesta ontologia del món de la vida. Al § 36 la introdueix com a posterior a l'epokhé duta a terme sobre les ciències objectives. Però en aquest § 51 afirma que aquesta ontologia és possible «sense cap interès transcendental»: «Sense cap interès transcendental, per tant, en "actitud natural" (parlant transcendental-filosòficament, de l'actitud ingènua prèvia a l'epokhé), que podria esdevenir tema d'una ciència pròpia». Però després, en el mateix paràgraf, es torna a afirmar que s'està dins de l'epokhé quan el món és considerat com un «mer component» (*blosses Komponenten*) del món de la vida considerat com un «mer fenomen transcendental» (*blosses transzendentales Phänomen*). El món de la vida pot ser considerat com un mer fenomen (amb la seva estructura general) només *després* d'haver realitzat l'epokhé, però ens oblidem momentàniament dels interessos transcendents en vistes a la constitució d'una ciència apriorica sobre el món en la seva estructura general *tal i com era donat en l'actitud natural*.

33. *Hua* VI, § 36, p. 142.

la vida possibles. L'apriori d'aquesta eidètica del món de la vida (*Wesenslehre von der Lebenswelt*) no és, però, l'apriori de les ciències objectives, com per exemple la física, que passa per la matematització. De fet, l'apriori de les ciències objectives està fonamentat en l'apriori del món de la vida. Husserl apunta com a estructures eidètiques del món de la vida, sense desenvolupar-les, l'espaciotemporalitat de les coses en el món³⁴, la causalitat, o la infinitud espaciotemporal. S'afanya a afirmar que, malgrat que aquests noms formin part també de les ciències aprioriques objectivistes (física, geometria), en el sentit de l'ontologia del món de la vida aquests conceptes categorials són presos només prèviament a qualsevol substrucció idealitzadora com les que porten a terme els físics i els geomètres³⁵. Però la tasca de desenvolupar aquesta eidètica del món de la vida (que aquí funciona com a sinònim d'«ontologia» del món de la vida) és momentàniament relegada, car Husserl afirma que hi ha una tasca molt més important, consistent en obrir la perspectiva transcendental del concepte de món de la vida, en un tombant cap a l'actitud del fenomenòleg que porta a terme aquesta tasca³⁶. En aquesta nova temàtica, que es mou en l'àmbit del món de la vida sense ser ontològica³⁷, cal reflexionar a partir del fenomenòleg que ha dut a terme l'epokhé que li ha permès l'accés a la realitat del món de la vida com a estructura eidètica, és a dir, el fenomenòleg que ha suprimit tota referència a l'objectivitat de les ciències positives. A partir d'aquí, i amb el concepte d'«horitzó» i de «sòl» com a fils conductors, Husserl comença el desenvolupament del concepte transcendental de món de la vida.

2. Conceptes transcendents

al El món de la vida com a correlat intencional en la vivència de l'epokhé transcendental: dues vies de tractament. Si apliquem l'epokhé al món de la vida dels anteriors conceptes pretranscendentals, el món se'ns manifesta com un correlat de la vida intencional del subjecte. Com a correlat d'una

34. *Hua VI*, § 36, p. 142: «Precientíficament el món ja és món espai-temporal, sens dubte, respecte a aquella espai-temporalitat de punts matemàtics ideals, de línies “rectes”, plans, en general, matemàticament, de la continuïtat infinitesimal, no es parla de l'“exactitud” pertinent al sentit de l'apriori geomètric»; també § 37, p. 145. Husserl descarta d'aquest apriori del món de la vida la continuïtat infinitesimal matemàtica, però no la infinitud espai-temporal.

35. *Hua VI*, § 36, p. 142.

36. Aquesta tasca és recuperada al § 51, però ho és ja des de la perspectiva del sòl transcendental guanyat en la teoria de les reduccions, i no és ampliada en el seu contingut, sinó reubicada, pel que fa a la seva temàtica, en el nou àmbit de problemes fenomenològico-transcendentals.

37. *Hua VI*, § 37, p. 145: «Per preparar per a nosaltres el camí cap a aquesta nova temàtica que refereix justament al món de la vida però que, no obstant, no és ontològica, proposem una consideració general».

vivència transcendental, el món esdevé mer fenomen³⁸. A partir d'aquí, Husserl pot seguir dues vies de tractament: 1/ tractar el món com tenint la mateixa estructura que un objecte, és a dir, simplement en tant que *cogitatum*; aquesta via és la que caracteritza el tractament del concepte de món com a totalitat, per exemple, a *Idees I* o a *Filosofia primera*; 2/ tractar el món com a correlat intencional en tant que tenint una estructura radicalment diferent de la d'un objecte: com a horitzó (*Horizont*), que és el camí en el qual s'aprofundeix a la *Krisis*. El primer tractament segueix una via egològico-cartesiana; el segon, una de transcendental-horitzontal.

a1/ *El món com a totalitat i el món de la vida com a mer fenomen d'aquesta totalitat*. El món com a totalitat pot ser entès com el correlat d'una vivència intencional. Aquesta manera d'entendre el món és la que legitima la possibilitat transcendental de la seva aniquilació, i la posició de la consciència absoluta com a residu d'aquesta³⁹. En cap moment es diu que el món sigui un objecte, però el tractament que d'ell se'n fa és similar al que s'empra per a l'anàlisi intencional d'objectes, en tant que el que interessa en aquesta via és el sentit objectiu del món⁴⁰. Aquesta via es troba amb totes les dificultats de l'anàlisi cartesiana del món, que ens allunya de la qüestió que ens ocupa.

a2/ *El món de la vida com a horitzó i sòl*. La primera caracterització que fa Husserl del món de la vida des de la perspectiva transcendental emprà dos conceptes que tenen diversos significats en els desplegaments posteriors de la seva teoria: horitzó (*Horizont*) i sòl (*Boden*). Quan Husserl introdueix aquests dos conceptes com un nou tractament de la qüestió del món de la vida, ho fa marcant una diferència clara amb el tractament ontològic anterior i assenyalant que aquest tractament nou, a diferència de l'anterior, està mogut per un clar *interès transcendental*. Es deixa de banda allò que el món de la vida és, per passar al tractament de *com* el món de la vida ja s'està presentant en tot moment com quelcom pre-donat (*vorgegeben*)⁴¹. La introducció d'aquests dos conceptes transcendents en el tractament del món de la vida l'allunya del seu tractament en termes d'objecte. Aquesta diferència és assenyalada explícitament pel mateix Husserl quan afirma que a una cosa en el món i al món mateix com horitzó de les coses li corresponen modes de consciència correlatius absoluta-

38. *Hua* VI, § 71, p. 258.

39. *Hua* III, § 49: «L'existència d'un món és el correlat d'algunes multiplicitats empíriques assenyalades per algunes formes essencials».

40. *Hua* VII (*Erste Philosophie*), p. 251: «El món en tant que sentit objectiu i en tant que realitat vàlida per a nosaltres».

41. *Hua* VI, § 37, p. 145: «El món de la vida –recordant tot allò dit repetidament– per a nosaltres, en la vida desperta, és ja sempre allí, sent per a nosaltres anticipadament “sòl” per a tots, es tracta de pràctica teòrica o extra-teòrica. El món és per a nosaltres, els desperts, els subjectes sempre ja pràcticament interessats d'alguna manera, pre-donat com a horitzó, no un cop accidentalment, sinó sempre i necessàriament com a camp universal de tota pràctica efectiva i possible».

ment diferents⁴². Farem un tractament d'ambdós conceptes per separat.

b/ El món de la vida com a horitzó. El món de la vida com a horitzó és caracteritzat en primera instància com una condició per a l'aparició de coses. Com a condició per a l'aparició de coses, aquest mateix no apareix mai com a cosa. És una unitat (*Einzigkeit*) de tipus peculiar, però no té sentit predicar d'ell pluralitat o singularitat⁴³. Es pot veure, tanmateix, la seva diferència amb els conceptes pretranscendentals anteriors: *a/* el món de la vida com a horitzó no és donat, i per tant, no és primerament intuïble, diferenciant-se de l'àmbit del primer sentit provisional; *b/* no és tampoc un fonament de sentit, car no és una «base» a partir de la qual es construeixi res, com ho és la donació dels cossos (*Körper*) respecte a les idealitzacions lògico-matemàtiques substruïdes pel científic; *c/* no és tampoc la pluralitat subjectiu-relativa dels mons de la vida, ja que Husserl repeteix que el món de la vida com a horitzó no és ni singular ni plural, malgrat tenir una unitat⁴⁴. Finalment, *d/* el món de la vida com a horitzó no és tampoc l'eidos del món obtingut a través de la reducció eidètica, car aquest és obtingut a partir de l'ontologia apriori de les formes perceptives bàsiques del món viscut havent fet l'epokhé de les substruccions lògico-formals de les ciències objectives. A què es refereix doncs? El concepte d'«horitzó» tampoc no apareix per primera vegada a la *Krisis*, sinó que té una gènesi en els escrits de Husserl, almenys a partir d'*Idees I*. En primer lloc, Husserl l'empra a *Idees I* en un sentit perceptiu i força determinat per a la descripció de l'experiència visual, tot i que no unilateralment, car té també un sentit temporal. Husserl parla a *Idees I* d'un «horitzó obscurament present de realitat indeterminada», que sempre parteix, en les anàlisis, de la posició central del jo perceptiu⁴⁵. En aquest sentit, el concepte d'horitzó és pres com l'entorn d'un objecte conscientment intencionat, com a esfera de les seves percepcions embolcallants possibles. També a la *Krisis* s'empra a vegades la paraula horitzó en aquest sentit⁴⁶, i no sempre és del tot clar en quin sentit s'està emprant, però el sentit nou que se li dona a l'expressió és un sentit *modal*, en tant que, mitjançant la reducció transcendental, el món com a horitzó m'és accessible des del seu

42. Hua VI, § 37, p. 146: «Aquesta diferència entre els modes de ser d'un objecte en el món i el món mateix prescriu clarament els modes correlatius de consciència fonamentalment diferents».

43. Hua VI, § 37, p. 146.

44. Que no sigui plural no pot ser emprat amb fins anti-relativistes, ja que tampoc no és singular, en el sentit que la seva tematització permeti conduir a un sol món de la vida. La tasca de trobar les estructures generals del món de la vida pertanyeria, en tot cas, a l'ontologia del món de la vida, clarament diferenciada pel propi Husserl d'aquesta via transcendental.

45. Hua III, § 27: «Allò actualment percebut, allò més o menys clarament co-present i determinat (determinat fins a cert punt, almenys) està en part creuat, en part envoltat, per un horitzó obscurament conscient de realitat indeterminada».

46. Hua VI, § 47, p. 165.

mode de manifestació⁴⁷. Ara podem interrogar-nos sobre *com* revela l'horitzó els objectes en la seva manifestació en cada cas. Aquesta és una possibilitat permesa per la reducció transcendental, que no desconnecta només les objectivitats de la ciència, sinó que desconnecta també la totalitat dels horitzons co-implicats en la manifestació de les coses. Aquesta desconexió permet accedir als modes de donar-se de les coses, a partir de la vivència del seu horitzó.

c/ El món de la vida com a sòl. Husserl escull la paraula sòl (*Boden*) per a fer una distinció marcada amb altres conceptes de significació propera, però més vinculats a l'àmbit de la racionalitat teòrica, com *Grund* o *Fundament*. Amb el concepte de sòl, Husserl fa referència al concepte de món com a pressuposició constant de tota donació, i per extensió, de tota experiència actual o possible. A diferència del sentit no-transcendental d'àmbit d'allò primerament intuït, més vinculat al coneixement en actitud natural, amb el concepte de sòl Husserl vincula la base de tota constitució d'experiència: la condició de possibilitat de tota experiència, i de tota constitució sobre aquesta experiència, és estar «sobre el sòl». L'anihilació del món exterior que podem dur a terme com a fenomenòlegs en actitud transcendental no implica mai una caiguda en picat cap a un caos des-situat; en l'anihilació total del món, seguim sostenint-nos sobre un sòl primordial (*Ur-boden*), condició de possibilitat de tot experimentar en general. Aquest sentit de «sòl» s'obre a la teoria del cos viu (*Leib*) i del seu paper en la constitució de totes les formes d'espai històriques possibles; entre elles, les formes de representació de l'espai posteriors a la revolució copernicana⁴⁸. El cos viu, en el seu desplaçament, es mou en l'espai i al mateix temps «espacialitza»; el constitueix. L'àmbit en el que el cos viu es mou, i que al mateix temps és constituït pel propi acte del moviment, en una retroalimentació constant, és el sòl terrestre (*Erdboden*) com a concepte transcendental, i aquest sòl terrestre no es mou pas. El món de la vida com a sòl designa aquesta modalitat particular de la constitució que pressuposa una predonació de l'experiència, de la mateixa manera que un no pot donar cap pas sense fer peu sobre terra ferma.

* * *

47. Steinbock defensa l'existència d'un mode entremig entre el perceptiu i el modal, segons el qual cada cosa que es manifesta a partir d'un horitzó ho fa a través d'un conjunt d'implícacions referencials que tenen nexes amb altres horitzons, en una sèrie inacabable de nexes. Aquesta teoria «intermitja» entre els dos sentits d'«horitzó» estaria exposada a les lliçons *Analysen zur passiven Synthesis*, Hua XI, i conduiria el tema del món de la vida com a horitzó a la teoria de les síntesis passives. L'exposició del concepte d'«horitzó» del § 40 de la *Krisis* podria ser un exemple d'aquesta utilització mixta entre els dos sentits d'horitzó.

48. El manuscrit important a aquest respecte és el D17, *Umsturz der kopernikanischen Lehre in der Gewöhnlichen weltanschaulichen Interpretation – die Ur-Arche Erde bewegt sich nicht*. Existeix traducció castellana d'Agustín Serrano de Haro, *La tierra no se mueve*, Madrid: Complutense, 2006.

Pel que fa a la història de la recepció del concepte, i al seu paper en la història de la filosofia posterior a Husserl, moltes de les reflexions sobre la corporalitat de Merleau-Ponty reben el seu origen en el concepte husserlià. La qüestió de fins a quin punt el concepte husserlià de «món de la vida» influeix o és ella influïda per la tematització heideggeriana de l'hermenèutica de la facticitat donaria lloc a una investigació sencera dedicada al particular; indicacions útils a aquest respecte es poden trobar a l'estudi de Welton⁴⁹. El concepte de món de la vida juga també un paper rellevant en la contrastació que du a terme Habermas a la seva teoria de l'acció comunicativa entre la perspectiva del món de la vida i la perspectiva de la teoria de sistemes⁵⁰. Tanmateix, també la filosofia analítica s'ha obert a perspectives similars a la de la temàtica de la *Lebenswelt*, tot emprant un altre vocabulari i des d'una perspectiva clarament no-transcendental, a través del que s'acostuma a anomenar «punt de vista del sentit comú», i també a partir de la teoria del «rerefons de capacitats», tal i com podem trobar a les obres de John R. Searle (1995).

Bibliografia

A. Vols de Husserliana importants per la temàtica de la Lebenswelt:

- Hua IV, *Ideen zur einer reinen Phänomenologie und phänomenologischen Philosophie*. Zweites Buch: Phänomenologische Untersuchungen zur Konstitution, Den Haag: Martinus Nijhoff, 1952.
- Hua VI, *Die Krisis der europäischen Wissenschaften und die transzendente Phänomenologie*. Eine Einleitung in die phänomenologische Philosophie, Den Haag: Martinus Nijhoff, 1976.
- Hua IX, *Phänomenologische Psychologie*. Vorlesungen Sommersemester. 1925, Den Haag, Martinus Nijhoff, 1925.
- Hua XI, *Analysen zur passiven Synthesis. Aus Vorlesungs- und Forschungsmanuskripten, 1918-1926*, Den Haag: Martinus Nijhoff, 1966.
- Hua XIV, *Zur Phänomenologie der Intersubjektivität*. Texte aus dem Nachlass. Zweiter Teil. 1921-28, Den Haag: Martinus Nijhoff, 1973.
- Hua XXXII, *Natur und Geist: Vorlesungen Sommersemester 1927*, Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 2001.
- Hua XXXIX, *Die Lebenswelt. Auslegungen der vorgegebenen Welt und ihrer Konstitution. Texte aus dem Nachlass (1916 – 1937)*, Dordrecht: Springer, 2008.

49. D. WELTON, 2000, p. 347 i ss.

50. J. HABERMAS, 1999, p. 215 i ss.

B. Bibliografia secundària

- ASH, Mitchell G: *Gestalt psychology in german culture 1890 – 1967. Holism and the quest for objectivity*, Cambridge: Cambridge University Press, 1995.
- BIEMEL, Walter: *Écrits sur la phénoménologie*, Paris: Ousia, 2009.
- DE GANDT, François; MAJOLINO, Claudio: *Lectures de la Krisis de Husserl*, Paris: Vrin, 2008.
- GARCÍA-BARÓ, Miguel: *Vida y mundo. La práctica de la fenomenología*, Madrid: Trotta, 1999.
- HABERMAS, Jürgen: *Theorie des kommunikativen Handelns, Band II: Zur Kritik der funktionalischen Vernunft*, Frankfurt a.M: Suhrkamp Verlag, 1999.
- HYDER, David; RHEINBERGER, Hans-Jörg: *Science and the life-world. Essays on Husserl's Crisis of European Sciences*, Stanford: Stanford University Press, 2010.
- LAVIGNE, Jean-François: *Husserl et la naissance de la phénoménologie, 1900-1913*, Paris: PUF, 2005.
- PERREAU, Laurent: «Le monde de la vie», a J. BENOIST, V. GÉRARD (eds.), *Lectures de Husserl*, Paris: Ellipses, 2010.
- SEARLE, John R: *The construction of social reality*, New York: The Free Press, 1995.
- SOMMER, Manfred: *Husserl und der früher Positivismus*, Frankfurt a.M: Vittorio Klostermann, 1985.
- STEINBOCK, Anthony: *Home and beyond. Generative phenomenology after Husserl*, Evanston (Ill.): Northwestern University Press, 1995.
- STRÖKER, Elisabeth: *Lebenswelt und Wissenschaft in der Philosophie Edmund Husserls*, Frankfurt a.M.: Vittorio Klostermann, 1979.
- WALTON, Roberto: «Función y significado de la intencionalidad de horizonte», en *Congreso Fenomenología y Ciencias Humanas*, ed. Mª Luz Pintos Peñaranda y José Luis González López, Santiago de Compostela: Universidad de Santiago de Compostela, 1998.
- WELTON, Donn: *The other Husserl. The horizons of transcendental phenomenology*, Bloomington: Indiana Univ. Press, 2000.